

دنبالۀ جستجو در تصوف ایران

تألیف

عبدالحسین زرین کوب

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۸۹

زرین کوب، عبدالحسین، ۱۳۷۸-۱۳۰۱.

دنیاله جستجو در تصوف ایران / تألیف عبدالحسین زرین کوب - تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۲.
۴۱۲ ص.

ISBN 978-964-00-0240-7

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. ۳۸۶-۳۵۱.

چاپ هشتم: ۱۳۸۹.

۱. تصوف - ایران - تاریخ. الف. عنوان.

۴۵ ز؛ الف/۲۷۷ BP

کتابخانه ملی ایران

۲۹۷/۸۹

۳۳۹۱-۳۶۳ عم

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۰-۰۲۴۰-۷

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران: خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال، صندوق پستی: ۱۱۳۶۵-۴۱۹۱

دنیاله جستجو در تصوف ایران

© حق چاپ: ۱۳۶۲، ۱۳۸۹. مؤسسه انتشارات امیرکبیر www.amirkabir.net

نوبت چاپ: هشتم

مؤلف: دکتر عبدالحسین زرین کوب

چاپ و صحافی و لیتوگرافی: چاپخانه سپهر، تهران، خیابان ابن سینا (بهارستان)، شماره ۱۰۰

شمارگان: ۵۰۰۰

بها: ۶۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به‌جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در مجموعه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست

۹	۱. نقد صوفی
۴۹	۲. نهضت‌های صوفیه
۸۱	۳. شیخ کبری و خلفایش
۱۱۹	۴. مکتب ابن عربی
۱۵۹	۵. کبرویه، ذهبیه و نوربخشیه
۱۸۹	۶. از سمرقند تا هند
۲۲۳	۷. عهد مکتب اصفهان
۲۶۷	۸. تصوف و فلاسفه
۳۰۹	۹. تجدید عهد با گذشته
۳۵۱	یادداشت‌ها
۳۸۷	فهرست راهنما

مقدمه

دنباله جستجو، در واقع خط سیری را که جستجو در تصوف ایران در پیش داشت از سر می گیرد و می کوشد تا دور از شایبه هرگونه شوق و نفرت در باب این جریان فکری و رفتاری به شناخت و ارزیابی عینی دست یابد. از همان آغاز کار نیز، آنچه در بحث نقد صوفی به محک می زند می تواند خواننده را به این حقیقت متوجه سازد که اینجا هدف جستجو، رد و قبول نیست مقصود بررسی ویژگیهایی است که پدیده تصوف را از سایر پدیده های فکری و شناختی مشابه یا قابل التباس متمایز می دارد.

ازین گذشته چون ادب و تاریخ اسلامی ایران از دیرباز، همواره با این جریان ارتباط نزدیک داشته است پژوهنده دقیق کنجکاو تا با تمام ویژگیهای این پدیده آشنایی نیابد بسیاری از لطایف ادب و حکمت، و حتی پاره ای دقایق واقعیات تاریخ این سرزمین را به درستی چنانکه باید نمی تواند شناخت. اینک تعدادی از فقهاء و علمای معروف با تصوف و صوفیه به مبارزه برخاسته اند، و اینکه عده ای از حکماء و متألهان نامی ضمن آنکه مدعیان بی حقیقت را در مسیر این طریقت به باد طعن و انتقاد گرفته اند قسمتی از مبادی فکری آن را احیاناً قابل تأیید یافته اند، اهمیت و لزوم جستجویی دور از حب و بغض را در شناخت عناصر گونه گون این پدیده نشان می دهد.

در واقع نه فقط در تاریخ حکمت اسلامی از عهد فارابی و ابن سینا تا دوران مکتب اصفهان و ادوار تالی، بسیاری از جریانهای فکری و فلسفی وابسته به فرهنگ ایران به نحوی از انحاء با این پدیده پیوند اتصال دارد، بلکه پاره ای نهضت های اجتماعی هم در طی قرون گذشته اسلامی از تأثیر عوامل وابسته به آن برکنار نمانده است و این جمله ضرورت ادامه این جستجوها را در محدوده تحقیق و شناخت بیطرفانه علمی الزام و توجیه می کند.

به علاوه در دوره ای که تأثیر فرهنگ بورژوازی غرب، انسان عصر ما را دایم به گرایشهای اهریمنی و ضد انسانی وسوسه می کند و ذهن وی را از توجه به آنچه در ماورای زندگی حقیر هر روز پنداش قابل تصور بنظر می رسد غافل و منحرف می دارد طرح این گونه مباحث می تواند برای دنیای انسانیت مایه خرسندی

و دلتوازی گردد و انسان ره گم کرده دنیای ما را از خذلان و وانهادگی یأس آمیزی که فلسفه‌های بیمارگونه غربی در عصر ما آن را القاء می‌کنند برهاند و تاحدی به افقهای روشنتر و وسیعتر يك انسانیت والاتر سوق دهد.

البته تفاهم درست با حقایق این گونه معانی تا حدی نیز در گرو آشنایی با رموز اشارات سالکان راستین راه و فهم دقیق اصطلاحات آنهاست که شاید جستجویی دیگر، آن را با پاره‌یی مباحث طرح نشده در مجلدی جز این دنبال کند و اگر از عمر فرصتی و از بخشندۀ عمر توفیقی دست دهد امید آن هست که این مجلد دیگر نیز بزودی آنچه را درین جستجوها ناتمام ماند تدارک کند.

و من الله التوفیق

دکتر عیدالحسین زرین کوب

تهران - خردادماه ۱۳۶۰